

I. Problematyka

Temat 24.

Budżet państwa¹

Budżet państwa jest to plan finansowy zawierający dochody i wydatki państwa związane z realizacją przyjętej polityki społecznej, gospodarczej i obronnej. Jest on sporządzany na okres jednego roku oraz zatwierdzany przez władzę ustawodawczą. Po zatwierdzeniu staje się aktem prawnym umożliwiającym organom wykonawczym gromadzenie dochodów budżetowych oraz dokonywanie wydatków.

Najważniejsze z nich to: funkcja fiskalna, funkcja redystrybucyjna, funkcja stymulacyjna.

Funkcja fiskalna polega na gromadzeniu dochodów (pochodzących przede wszystkim z podatków) niezbędnych do utrzymania aparatu państwowego oraz realizację określonych zadań w zakresie szeroko rozumianych potrzeb społecznych.

Funkcja redystrybucyjna polega na dokonywaniu pożądanых zmian w podziale produktu narodowego: zmniejszenie nadmiernych różnic w poziomie dochodów różnych grup społecznych, tworzenie warunków bezpieczeństwa socjalnego dla najuboższych grup.

Realizacja tych funkcji jest możliwa przy wykorzystaniu systemu podatkowego oraz kształtowaniu struktury wydatków publicznych, głównie w postaci tzw. transferów, czyli świadczeń zwiększających dochody ludności bez potrzeby świadczenia w zamian żadnych usług.

Funkcja stymulacyjna polega na tym, że poprzez kształtowanie dochodów i wydatków budżetu państwa wpływa się na przebieg procesów gospodarczych i społecznych. Państwo oddziałuje na zmiany strukturalne w gospodarce, skłania bądź zniechęca do oszczędzania i akumulacji, stymuluje tempo wzrostu gospodarczego, poziom i strukturę konsumpcji.

Głównymi dochodami budżetu państwa są: wpływy z podatków, opłat, ceł oraz dochody z majątku skarbu państwa. Podstawowe wydatki związane są z: utrzymaniem administracji państwowej, wymiaru sprawiedliwości, armii, policji, służb dyplomatycznych, finansowaniem sfery socjalnej i kultury, utrzymaniem i rozwojem infrastruktury, działaniami interwencyjnymi w gospodarce.

Na budżet państwa składają się dochody i wydatki: centralnych władz państwowych (budżet centralny), władz lokalnych (budżety lokalne), ubezpieczeń społecznych.

Dochody budżetu państwa są to środki pieniężne pobierane od podmiotów gospodarczych i gospodarstw domowych przez państwo lub przez odrębny organ samorządu terytorialnego w celu realizacji wydatków zapewniających wypełnienie zadań państwowych.

Źródłami dochodów budżetowych państwa są podatki, cła, dochody ze sprzedaży sprywatyzowanych przedsiębiorstw, opłaty skarbowe, sądowe, notarialne i inne. Podstawą dochodów budżetowych są podatki. Pozostałe źródła odgrywają niewielką rolę.

Do pozostałych **źródeł dochodu** zalicza się m.in.:

wpłaty z zysku przedsiębiorstw państwowych oraz jednoosobowych spółek Skarbu Państwa; dywidendy; wpłaty z zysku Narodowego Banku Polskiego; wpłaty nadwyżek środków obrotowych państwowych zakładów budżetowych; dochody pobierane przez państwowe jednostki budżetowe; dochody z najmu i dzierżawy oraz z innych umów o podobnym charakterze składników majątku Skarbu Państwa; opłaty od poręczeń i gwarancji

---

1 Szerzej: W. Kalita, M. Kurek, L. Piczak, B. Sowa, *Ekonomia...*, op. cit., roz. 8; Mechanizmy gospodarki rynkowej. Repetytorium, pod red. M. Kurka, WSPiA Rzeszów-Przemyśl 2015 zag. 49, 51, 52; K. Gardjan, M. Kurek, B. Sowa, S. Zabrowarny, *Ekonomia...*, op. cit., roz. 13.

udzielanych przez Skarb Państwa; odsetki; grzywny, mandaty i kary pieniężne, chyba że na mocy odrębnych przepisów stanowią dochody innych jednostek sektora finansów publicznych; spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej na rzecz Skarbu Państwa; inne dochody publiczne.

Podatki – jako podstawowe źródło dochodu budżetu państwa – mogą być klasyfikowane w różny sposób. Biorąc pod uwagę przedmiot opodatkowania wyodrębnia się trzy rodzaje podatków:

- a) podatki dochodowe, czyli pobierane od dochodów osobistych ludności (takie jak płace, wynagrodzenia za prace zleczone, odsetki od posiadanego kapitału, renty, emerytury) oraz od dochodów osób prawnych (przedsiębiorstw, instytucji);
- b) podatki konsumpcyjne, czyli podatki nakładane na dobra i usługi będące przedmiotem obrotu, np. podatek obrotowy, podatek od wartości dodanej (VAT), akcyza; niekiedy do podatków konsumpcyjnych zaliczane jest także cło;
- c) podatki majątkowe, płacone od posiadanego majątku (kapitału) oraz od przenoszenia praw do majątku (np. podatki spadkowe).

Często stosowany jest podział podatków na bezpośrednie i pośrednie. Podatki bezpośrednie to podatki nakładane na dochody i majątek. Termin *bezpośrednie* wywodzi się stąd, że podmiot odpowiedzialny za płacenie podatku ponosi jego ciężar i bezpośrednio rozlicza się z budżetem państwa. Natomiast podatki nakładane na wydatki określane są jako podatki *pośrednie*. Zawarte są one w cenie nabywanego dobra lub usługi. Konsument płaci je więc pośrednio, za pośrednictwem sprzedawcy, który jest zobowiązany do uiszczenia podatku. Może on ciężar tego podatku w całości lub w części przerzucić na kupujących.

Wydatki budżetu państwa są częścią wydatków publicznych. Wydatki budżetowe są ważnym czynnikiem wpływającym na przebieg koniunktury i wzrost gospodarczy. Innymi słowy: Wydatki i struktura wydatków budżetowych odzwierciedlają rolę, zakres i kierunki działalności państwa.

Wydatki budżetu państwa dzielą się na: bieżące, przeznaczone na obsługę długu Skarbu Państwa i majątkowe.

Wydatki bieżące obejmują: subwencje ogólne dla jednostek samorządu terytorialnego; dotacje; wynagrodzenia i uposażenia oraz składki od nich naliczane; inne świadczenia na rzecz osób fizycznych; zakupy towarów i usług; inne wydatki związane z funkcjonowaniem jednostek budżetowych lub realizację ich statutowych zadań. Wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa obejmują wydatki z tytułu oprocentowania dyskonta od skarbowych papierów wartościowych, oprocentowanie zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz wypłat związanych z udzielonymi przez Skarb Państwa poręczeniami i gwarancjami.

Na **wydatki majątkowe** składają się wydatki na zakup i objęcie akcji oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego, a także wydatki inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych oraz dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji.

Wydatki budżetowe państwa przeznaczone są ponadto na: realizację zadań wykonywanych przez organy władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz administrację rządową, sądy i trybunały; subwencje ogólne dla jednostek samorządu terytorialnego; dotacje celowe na zadania z zakresu administracji rządowej oraz inne zadania zleczone ustawowo jednostkom samorządu terytorialnego; dofinansowanie zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego; dotacje na zadania zleczone ustawami; współfinansowanie programów realizowanych ze środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, nie podlegających zwrotowi.

Z punktu widzenia przeznaczenia wyodrębnia się następujące wydatki budżetowe: wydatki związane z pełnieniem przez państwo takich tradycyjnych funkcji, jak obrona

narodowa, administracja i wymiar sprawiedliwości; wydatki związane z realizacją celów społecznych państwa (np. kultura, oświata, ochrona zdrowia, świadczenia socjalne); wydatki wynikające z pełnienia funkcji interwencyjnych w gospodarce.

Do **wydatków budżetu państwa** zalicza się także współfinansowanie projektów z udziałem Unii Europejskiej (obejmuje ono wydatki budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych z udziałem środków europejskich, finansowanie projektów pomocy technicznej, projektów z udziałem środków otrzymywanych od państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu oraz wydatki na projekty z udziałem innych środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej nieujętych w budżecie środków europejskich)

II. Pytanie problemowe

1. Przedstaw źródła wpływów i kierunki wydatków budżetu państwa oraz jego funkcje

III. Pytania testowe

W KAŻDYM PYTANIU KRZYŻYKIEM PROSZĘ ZAKREŚLIĆ JEDNĄ PRAWDIŁOWĄ ODP.

1. **Budżet państwa jest to plan finansowy zawierający dochody i wydatki państwa związane z realizacją przyjętej polityki społecznej, gospodarczej i obronnej. Jest on sporządzany na okres ... oraz zatwierdzany przez władzę ustawodawczą.**

- a) jednego miesiąca
- b) jednego kwartału
- c) jednego roku

2. **Funkcja redystrybucyjna budżetu państwa polega na ...**

- a) dokonywaniu zmian w poziomie konsumpcji i inwestycji
- b) dokonywaniu zmian w systemie podatkowym państwa
- c) dokonywaniu pożądaných zmian w podziale produktu narodowego